

Raport de monitorizare nr. 2

Elemente de propagandă, manipulare informațională și încălcare a normelor deontologiei jurnalistice în spațiul mediatic autohton

1 februarie 2016 - 30 aprilie 2016

Raportul a fost realizat de Centrul pentru Jurnalism Independent în cadrul Campaniei media împotriva informației false și tendențioase - STOP FALS!, desfășurată de Asociația Presei Independente (API), Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI) și Asociația VIP a Televizoristilor Independenți din Moldova (ATVI).

I. INFORMAȚII GENERALE

În perioada 1 februarie - 30 aprilie 2016, Centrul pentru Jurnalism Independent a monitorizat 12 instituții media - portaluri de știri și posturi TV - pentru a identifica dacă în materialele jurnalistice difuzate se conțin încălcări ale normelor deontologice și elemente de manipulare informațională. A fost analizat modul în care mass-media vizate reflectă evenimentele de interes public din domeniul politicii, economiei, politicii externe, dacă sunt respectate normele jurnalistice referitoare la verificarea informațiilor din câteva surse, pluralismul de opinie, asigurarea echilibrului în cazul știrilor conflictuale etc. Raportarea la Codul Deontologic și la lucrările științifice de referință a permis depistarea procedeelelor și tehnicilor folosite de presa din Republica Moldova pentru a influența publicul prin răspândirea de mesaje manipulative.

Scopul monitorizării

De a stabili dacă mass-media, în abordarea subiectelor de interes public, respectă deontologia profesională sau recurge la procedee de manipulare, și de a identifica respectivele procedee. De asemenea, monitorizarea a urmărit să scoată la iveală greșelile comise de jurnaliști, cu intenție sau fără, la relatarea faptelor, astfel încât studiile de caz și rapoartele să aibă un rol instructiv. Un alt scop al monitorizării este să contribuie la sporirea vigilenței consumatorilor de presă față de riscurile informării din surse nesigure. Astfel, monitorizarea îi ajută pe consumatori să înțeleagă în ce mod presa poate manipula, să poată distinge între un produs jurnalistic manipulator și unul ce reflectă echidistant realitatea, și să îi încurajeze ca să consulte mai multe surse de informare atunci când au dubii asupra credibilității unor informații.

Criteriile de selectare a instituțiilor de presă monitorizate

Aria de acoperire: națională și regională

Limba: română și rusă

Impactul: tirajul și auditoriul

Presa scrisă: Ziarul Național, Panorama (versiunile online ale acestor publicații)

Audiovizual: Publika TV (știri de pe Publika.md), Prime TV, Jurnal TV, Accent TV, RTR Moldova, REN TV

Presa online: Gagauzinfo.md, Novostipmr.com, Sputnik.md, Deschide.md

Metodologia

Au fost selectate evenimentele politice, economice și sociale de interes public, care au avut loc în perioada monitorizării și, raportat la normele Codului Deontologic al Jurnalistului, dar și la tehnicile de manipulare informațională, a fost analizată modalitatea în care aceste evenimente au fost reflectate în mass-media. Au fost analizate limbajul și imaginile folosite de jurnaliști, modul de selectare a evenimentelor pentru reflectare, corectitudinea citării surselor, tonalitatea expunerii etc. prin prisma Codului Deontologic al Jurnalistului¹, a ghidurilor și recomandărilor în domeniul presei

¹ http://consiliuldepresa.md/fileadmin/fisiere/documente/cod_d_rom.pdf

responsabile și de calitate² și a noțiunilor de **manipulare** și **propagandă**, în sensul oferit de Dicționarul de Sociologie³.

Manipularea este definită ca: „Acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și de decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin **manipulare** nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci întipărirea în minte a unei înțelegeri convenabile, recurgându-se la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele emoționale non-raționale”.

Propaganda este definită ca: „Activitatea sistematică de transmitere, promovare sau răspândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozițiile unei anumite grupări sociale și ideologii, în scopul influențării, schimbării, formării unor concepții, atitudini, opinii, convingeri sau comportamente. Propaganda se realizează astfel, încât să conducă la realizarea scopurilor și intereselor grupului pe care îl servește, neexistând o propagandă neutrală valoric sau obiectivă”.

Principalele subiecte monitorizate în perioada 1 februarie - 30 aprilie 2016 sunt:

- Votarea Legii cu privire la Procuratură (23 și 25 februarie)
- Conferința de pace de la Munchen (13 februarie)
- Eliberarea din arest a „grupului Petrencu” (22 februarie)
- Adunarea Generală a Judecătorilor (11 martie)
- Manifestațiile organizate la 2 martie cu ocazia împlinirii a 24 de ani de la declanșarea războiului de pe Nistru (2 martie)
- Protestele șoferilor și proprietarilor de automobile înmatriculate peste hotare (29 și 30 martie)
- Protestul organizat de Partidul „Platforma Demnitate și Adevăr” la 24 aprilie
- Examinarea în instanța de judecată a dosarului de corupție deschis pe numele fostului prim-ministru Vlad Filat (luna aprilie)

II. TENDINȚE GENERALE

Datele monitorizării relevă faptul că unele materiale jurnalistice au fost realizate cu abateri de la normele deontologice și cu prezența unor elemente caracteristice practicilor de propagandă și manipulare informațională, între care vom evidenția:

Prezentarea selectivă a faptelor – Abatere constatată, în special, în știrile despre protestul din Chișinău de la 24 aprilie publicate pe Publika.md, Sputinik.md, Newspmr.ru.

Prezentarea unilaterală a faptelor - Știri dintr-o singură sursă au fost plasate pe Publika.md, Deschide.md și au vizat, preponderent, procesul de judecată în care este implicat liderul PLDM, Vlad Filat.

Folosirea surselor anonime fără verificarea informației din surse independente - Abatere înregistrată la publicarea unei știri despre martorii apărării în dosarul Vlad Filat pe Deschide.md, Publika.md, Accenttv.md, Rtr.md.

² Ghid de stil cu norme etice pentru jurnaliști, API, http://www.unicef.org/moldova/Ghid_Etica_Jurnalist_RO.pdf

³ Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu, Dicționar de Sociologie, București, 1998, p. 332., p. 457. <http://vignette4.wikia.nocookie.net/nccmn/images/1/1c/Dictionar-de-Sociologie-Catalin-Zamfir-Lazar-Vlasceanu.pdf/revision/latest?cb=20150813042511&path-prefix=ro>

Exacerbarea faptelor - Accentuarea nejustificată, intensificarea artificială a amplitudinii faptelor și exagerarea sentimentelor cu scopul de a promova anumite mesaje sau a discredita persoane sau grupuri. La astfel de procedee a recurs Jurnal TV în [ediția de știri din 24 aprilie](#), când a relatat despre manifestația organizată de Platforma DA împotriva guvernării.

Eliminarea subiectelor conflictuale de pe agenda mass-media⁴ - Procedeu aplicat la discutarea și adoptarea în Parlament a variantei finale a proiectului de Lege cu privire la procuratură de [Publika TV și Publika.md](#).

Interpretarea/comentarea faptelor – Încălcarea normei Codului Deontologic, prin care jurnalistul își impune propria opinie în materiale informative a fost depistată la [RTR](#), [Sputnik.md](#), [REN TV](#).

Elemente de propagandă – Abatere constatată în subiectele despre Conferința de securitate de la Munchen la [RTR](#) și în câteva materiale relevante privind dosarul penal în care este inculpat Vlad Filat la [Publika.md](#).

Citarea inexactă și interpretarea mesajului surselor - Tehnică prin care mesajele surselor sunt citate selectiv și nuanțate prin formulările jurnalistului, astfel încât mesajul general transmis să corespundă intereselor celui care transmite; procedeu utilizat de [Publika.md](#) privind protestul din 24 aprilie.

Citarea experților necunoscuți și repetarea unei idei false pentru a-i conferi credibilitate. Aceste procedee au fost identificate în majoritatea [știrilor](#) despre protestul din centrul Chișinăului, de la 24 aprilie a.c., plasate pe [Publika.md](#).

Etichetarea - aplicarea de porecle sau calificative peiorative sau de altă natură, cu scopul de a slăbi autoritatea persoanei sau de a o discredita. Etichetarea a fost aplicată de [Jurnal TV](#), la adresa politicianului Vlad Plahotniuc; de [Publika TV](#) la adresa oamenilor de afaceri Viorel și Victor Țopa și de [Ziarul Național](#) la adresa omului de afaceri Ilan Șor.

Titluri/imagini, efecte video și audio - unele instituții de presă au selectat imaginile foto și video astfel, încât să prezinte subiecți sau grupuri în lumină negativă sau au folosit imagini care aveau doar tangențial legătură cu tema articolului, dar ajutau la accentuarea ideii promovate în text și, în acest mod, amplificau mesajul negativ pe care doreau să -l transmită publicului ([Publika.md](#), [Sputnik.md](#), [ZiarulNațional.md](#)).

Manipularea emoțională prin folosirea muzicii și versurilor în edițiile informative din 24 aprilie la [Jurnal TV](#).

III. ANALIZA DATELOR

Subiectul 1. Votarea Legii cu privire la Procuratură (23 și 25 februarie 2016)⁵

La 23 februarie 2016, în ședința Comisiei parlamentare juridice, numiri și imunități au fost discutate proiectul Legii Procuraturii și pachetul de legi de reformare a sistemului de declarare a veniturilor și intereselor persoanelor cu funcții publice. Cele două documente au o relevanță majoră, întrucât implică reforme în sistemul judiciar și în cel de prevenire a corupției, iar adoptarea lor este una dintre condițiile puse de către partenerii externi ai Republicii Moldova pentru a continua creditării țării noastre.

⁴ Tehnici de manipulare a electoratului prin cercetări de marketing, teză de doctor, Universitatea Transilvania, <http://www.unibv.ro/Portals/31/Sustineri%20de%20doctorat/Rezumate/Vierasu.pdf>

⁵ Studiu de caz, <http://www.media-azi.md/ro/node/316974>

La **Publika TV** subiectul discuțiilor în contradictoriu din cadrul Comisiei - unde deputatul democrat Sergiu Sârbu și Procurorul General de atunci, Corneliu Gurin, au propus câteva amendamente criticate de autorii proiectului - a fost totalmente trecut cu vederea. Postul a relatat, în două știri și în emisiunea *Newsroom* din aceeași zi de 23 februarie, despre un alt fapt de la ședința Comisiei parlamentare, și anume, că Ministerul Justiției, condus de un ministru al Partidului Democrat, a depus la Parlament un proiect de lege care prevede lipsirea de mandat a deputaților care nu își declară averile și interesele corect: [„PROIECT REVOLUȚIONAR: Deputații riscă să-și piardă jobul, dacă nu vor face ASTA”](#). În acest caz s-a recurs la tehnica de manipulare numită *„eliminarea subiectelor conflictuale de pe agenda mass-media”*⁶, prin care se distrage atenția de la problemele existente și de la subiectele cu adevărat relevante prin înlocuirea cu altele pozitive și mai puțin stringente. Mai exact, un subiect relevant și de interes public a fost înlocuit cu unul în care reprezentanții unui partid, PD, au apărut într-o lumină exclusiv pozitivă. La 25 februarie 2016, când Legea Procuraturii a fost votată în lectură finală în Parlament fără amendamentele propuse de Sergiu Sârbu, întrucât acesta și le-a retras, Publika TV a tratat subiectul în treacăt, rezervându-i în ediția *Newsroom* 1,20 de minute, care a inclus și un insert video din declarația lui Andrian Candu. De notat că unui alt subiect din ședința Parlamentului - adoptarea unei declarații de intenții a Legislativului „privind stabilitatea și modernizarea țării” - i-au fost rezervate 2,31 de minute, care au inclus un reportaj din Parlament, cu patru inserturi video din declarațiile deputaților și o discuție în studio cu un reporter Publika TV. S-a conturat și aici intenția de *estompare* și de *înlocuire a subiectelor relevante și de interes public cu altele de o relevanță scăzută*.

Ziarul Național a tratat subiectul în mai multe știri, însă într-un caz prezentarea faptelor a fost afectată de *tendențiozitate*, manifestată mai ales prin titlu și imagini. Este vorba de știrea intitulată [„Bâlbâieli în Parlament. Cum a justificat Sârbu că se „LEAPĂDĂ” de amendamentele buclucase la Legea Procuraturii”](#), în care au fost aduse explicațiile deputatului PD în legătură cu faptul că a renunțat la câteva amendamente la proiectul Legii Procuraturii, pe care le propusese cu o zi înainte. Din titlu devine clar că știrea nu este una neutră, reporterul folosind ironicul „se leapădă” în locul verbului neutru „a renunța”. În text au mai fost utilizate expresiile „Sârbu a încercat să dreagă busuiocul”, „s-a grăbit să explice Sârbu”, „a încercat să se justifice Sârbu”, care au o conotație peiorativă și nu ar trebui folosite într-un text neutru. La fel, în fotografia utilizată pentru ilustrarea textului, Sergiu Sârbu apare surprins cu o poziție a buzelor care sugerează că ar fi într-o stare de confuzie, ceea ce vine să accentueze mesajul transmis prin titlu. Astfel, reporterii au nuanțat cele expuse prin cuvinte, expresii și imagini care au lăsat să se întrevadă atitudinea lor față de unii subiecți ai știrilor.

Știrea despre discuțiile din cadrul ședinței Comisiei parlamentare juridice, referitoare la proiectul Legii Procuraturii și care a fost difuzată de *Jurnal TV* la 23 februarie 2016, se încadrează în standardele de echilibru. Materialul a avut o durată de peste patru minute și a conținut inserturi video din declarațiile lui Tudor Deliu, Raisa Apolschi, Corneliu Gurin, Vlad Gribincea. Totodată, s-a constatat nesepararea faptelor de opinie prin afirmația că „în apărarea amendamentului deputatului PD a sărit procurorul general” în știrea [„Scandal pe reforma Procuraturii”](#), din 23 aprilie, iar în știrea intitulată [„Legea Procuraturii, votată”](#), difuzată la 25 februarie, a lipsit background-ul sau informația de context. Consumatorii nu au fost informați de ce era necesară o nouă Lege a Procuraturii și de ce deputații au votat-o anume acum, câtă vreme adoptarea a fost târâgănată etc.

Subiectul 2. Conferința de securitate de la Munchen (13 februarie)⁷

Programul de știri „[Вести в субботу](#)” din 13 februarie 2016, ora 20.00, difuzat de postul **RTR** din Rusia, a conținut un subiect referitor la Conferința de securitate de la Munchen, organizată tradițional în fiecare an și la care participă șefi de stat și de guvern din diferite țări. Materialul difuzat de jurnaliștii ruși a fost scris în stilul unui editorial - conținea comentarii, aprecieri, judecăți de valoare - și nu conform rigorilor știrii, care se bazează exclusiv pe fapte. Iată un fragment din textul prezentatorului: „*De altfel, președintele în funcție al Ucrainei, Petro Poroșenko, era vădit nervos și extrem de transpirat, stând la panoul de discuții de la Munchen mai degrabă dintr-un alt motiv. Din care? Versiunea noastră, posibil neașteptată, este că Poroșenko s-a lăsat influențat de învățăturile lui George Soros*”. În reportaj au fost inserate masiv fragmente din discursurile premierului rus Dmitri Medvedev și al ministrului rus de Externe, Serghei Lavrov, iar singurele inserturi video mai puțin favorabile Moscovei au fost cele ale Secretarului General NATO, Jens Stoltenberg, și președintei Lituaniei, Dalia Grybauskaitė. În subiectul care a durat circa 13 minute, opiniile autorului au ocupat un spațiu aproape cu cel al faptelor. Nu a fost respectat nici echilibrul surselor și, chiar dacă Petro Poroșenko a participat la eveniment, reporterii au omis să insereze în subiect vreun fragment din discursul sau declarațiile acestuia. Aceasta deși, precum am aflat din [alte media](#), Poroșenko a făcut la Munchen o adresare către președintele Rusiei: „*Dle Putin, în Ucraina este agresiunea Dvs., nu război civil. În Crimeea nu este război civil, acolo sunt soldații Dvs., care au ocupat țara mea. În Siria nu este război civil, acolo are loc bombardarea, de către Dvs. a populației civile!..*”.

În concluzie, evenimentul de la Munchen a fost folosit de RTR pentru a propaga politica oficială a Federației Ruse, pentru a impune punctul de vedere al autorităților, pentru a lovi în adversar, a-l discredita și a induce oamenii în eroare și nu pentru a informa telespectatorii. Jurnaliștii postului au reușit toate acestea prin selectarea fragmentelor din discursurile vorbitorilor, pe care le-au inclus în știre, prin selectarea informațiilor legate de eveniment, prin încălcarea intenționată a normelor de asigurare a echilibrului știrii, prin comentarea faptelor, prin lansarea de acuzații fără probe.

Și postul **Ren TV** a reflectat subiectul, inclusiv pe pagina sa web, inserând în prima zi a conferinței 14 știri la temă, o bună parte din care au conținut aprecieri, exprimări ironice și opinii ale jurnaliștilor. [Exemplu](#): „*Politicianul american a sonorizat cerințe de neînțeles: s-ar face că Rusia ar trebui să asigure accesul încărcăturilor umanitare în raioanele de conflict și să elibereze ostatecii. Ceva concret Kerry, ca de obicei, nu a spus. Nu este clar despre ce acces umanitar a vorbit și ce legătură are Rusia cu asta, precum nu este clar ce fel de „prizonieri” trebuie să elibereze țara noastră*”. În alte știri **Ren TV** a selectat fragmente din discursurile unor vorbitori, preponderent referitoare la relația SUA-Rusia și NATO-Rusia, și le-a redat pe scurt, unilateral și neechilibrat, ignorând astfel alte subiecte și opinii exprimate în cadrul conferinței.

Subiect 3. Eliberarea din arest a „grupului Petrenco” (22 februarie 2016)⁸

La 22 februarie 2016 Judecătoria sectorului Râșcani din municipiul Chișinău i-a eliberat din izolator și i-a plasat în arest la domiciliu, sub „garanția deputaților socialiști”, pe șase participanți la un protest organizat, în luna septembrie 2015, în fața Procuraturii Generale, între care și fostul deputat comunist Grigore Petrenco. Eliberarea a avut loc după ce deputații socialiști au depus o garanție în instanță.

⁷ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-conferinta-de-securitate-de-la-munchen-reflectata-de-posturile-rusesti-retransmise-republica-moldova/>

⁸ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-eliberarea-din-arest-grupului-petrenco-argumentul-emoției-locul-informației-obiective-etichetare-tendentiozitate/>

În știrea de la **Jurnal TV**, cu durata de circa patru minute, intitulată [„Grupul Petrenco, în arest la domiciliu”](#), au răsunit acuzații la adresa democratului Vad Plahotniuc, chiar dacă aparent acesta nu are legătură cu subiectul. La construcția știrii a fost încălcat principiul echilibrului: s-a dat prioritate unor surse în defavoarea altora. Autorul a inclus două inserturi din declarațiile lui Grigore Petrenco, două din spusele avocatei grupului, Ana Ursachi, unul din declarația lui Igor Dodon și un insert din declarațiile unui „fost coleg de partid” al lui Petrenco, Alexandr Petcov. Toți au exprimat una și aceeași opinie - grupul trebuia eliberat mai devreme -, iar doi dintre vorbitori au acuzat justiția că a acționat „la comanda lui Vlad Plahotniuc”.

Faptul că jurnaliștii au acordat, în știre, un spațiu important pentru acuzațiile la adresa lui Plahotniuc și nu au făcut demersuri suficiente ca să afle realitatea obiectivă - cum ar fi să îl întrebe pe Igor Dodon de ce garanția nu a fost depusă mai devreme, în cele șase luni de când „grupul Petrenco” se află în arest, ci abia în ziua în care deținuții urmau să se întâlnească cu raportorii Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, așa cum acuză în declarația sa însuși Petrenco - vorbește despre aceea că, pe lângă informare, știrea dată a avut și scopul de a oferi tribună pentru lansarea acuzațiilor la adresa lui Plahotniuc. Astfel, știrea a fost transformată într-un produs **tendentios**, construit după tehnici apropiate de cele ale manipulării, nu ale jurnalismului obiectiv.

Publika TV a tratat subiectul printr-o știre cu titlul [„Igor Dodon, garantul liderului „Antifa”. Grigore Petrenco va sta în arest la domiciliu”](#), în care a folosit imagini preluate de pe pagina de Facebook a liderului socialist și din care au lipsit detalii relevante, cum ar fi cel privind planificata vizită la penitenciar a raportorilor Adunării Parlamentare a Consiliului Europei sau răspunsul la întrebarea de ce anume acum socialiștii depun garanție pentru cei șase arestați. În schimb, în text s-a repetat de câteva ori expresia „mișcare extremistă”, pe care ar conduce-o Petrenco. Așa cum autorii nu oferă altă informație despre această mișcare, telespectatorii rețin doar faptul că aceasta este una extremistă, noțiune ce se poate asocia cu „pericol”, „ură”, „violență”. Astfel, eliberarea din arest, care este un prilej informațional pentru o știre, a fost prezentată în combinație cu etichetarea personajului central, procedeu al cărui consecință este crearea de antipatie și respingere. Eticheta „liderul mișcării extremiste” nu e nici probată și nici necesară în știre, de vreme ce Petrenco și colegii săi sunt învinuiți de dezordini în masă și nu de activități cu caracter extremist.

Pe site-ul **Accent TV** subiectul a fost tratat în trei știri: [„Deputații socialiști cer, pe propria răspundere, eliberarea grupului Petrenco”](#), [„Grupul Petrenco a fost eliberat sub garanția deputaților socialiști”](#), [„Dodon: eliberarea deținuților politici este încă un pas spre victorie”](#). Astfel, Igor Dodon și deputații socialiști au fost prezentați ca eroi pozitivi care luptă pentru eliberarea „deținuților politici”, dar reporterii au omis să solicite o reacție la acuzațiile aduse de însuși cel eliberat, care a spus că eliberarea este o încercare de a-i feri pe membrii grupului de întâlnirea cu raportorii Adunării Parlamentare a Consiliului Europei. Jurnaliștii nu l-au întrebat pe Igor Dodon de ce anume acum a solicitat eliberarea, în condițiile în care Petrenco și colegii acestuia se află în arest de jumătate de an. În schimb, în una dintre știri, a fost citat un mesaj emoționant scris de Igor Dodon pe Facebook: *„Astăzi acești băieți vor fi acasă, alături de rude și de persoanele apropiate. Își vor îmbrățișa mamele, soțiile și copiii. Vor lua cina împreună cu apropiații lor. Pentru prima dată după jumătate de an copiii în sfârșit își vor vedea tații. Este principalul nostru succes pentru ziua de astăzi”*. În acest mod, s-a recurs la „argumentul sentimentului”, care este un procedeu de manipulare ce face apel la afectivitate pentru a conferi mai multă credibilitate unui mesaj în detrimentul prezentării informației obiective și de natură rațională.

Subiectul 4. Adunarea Generală a Judecătorilor (11 martie 2016)⁹

La 11 martie 2016, la Palatul Republicii din capitală a avut loc tradiționala Adunare Generală a Judecătorilor, în cadrul căreia au fost făcute totalurile activității sistemului judecătoresc în anul 2015 și au fost punctate problemele din domeniu. Cu discursuri despre provocările din sector au venit președintele Consiliului Superior al Magistraturii, Victor Micu, ministrul Justiției, Vladimir Cebotari, și unii judecători. Fiind un eveniment anual și pornind de la faptul că Republica Moldova, în ultimul timp, a fost frecvent criticată pentru corupția din sistemul judiciar și lipsa de progrese în evoluția reformelor din sector, acest subiect a fost unul de interes public major.

Publika TV a reflectat evenimentul printr-o știre intitulată „[Ministerul Justiției depune eforturi pentru a restabili încrederea în sistemul judiciar](#)”, construită pe inițiativa ministrului Justiției de a sancționa judecătorii și alte persoane publice, din a căror vină Republica Moldova a pierdut procese în fața Curții Europene a Drepturilor Omului. Acesta, deși subiectul era mai vechi - măsurile de recuperare a prejudiciilor suportate de stat prin pierderea unor cauze la Curtea de la Strasbourg [au fost lansate la 27 ianuarie 2016](#), cu o lună și jumătate înainte de eveniment -, respectiv informația nu avea decât legătură tangențială cu Adunarea. A avut loc o **schimbare de accente și o camuflare** a altor fapte produse la eveniment - în special, a criticilor enunțate de la tribună de către unii judecători, referitoare la influența politicului asupra justiției și despre corupția din sistem. Iar publicul nu a reușit să afle ce s-a întâmplat cu adevărat acolo: cine și ce discursuri a rostit, ce cred înșiși magistrații despre problemele din sistem, cum răspund la acuzațiile privind lipsa de încredere sau de integritate.

De o manieră similară a tratat subiectul *Sputnik.md*, care a reprodus fragmente din discursul ministrului Justiției fără să echilibreze [știrea](#), așa cum cer standardele jurnalistice¹⁰, cu reacția celei de a doua surse - reprezentanții sistemului care este criticat (Consiliul Superior al Magistraturii, Curtea Supremă de Justiție, instanțele).

Și *Prime TV* și-a construit știrea pe inițiativa privind recuperarea prejudiciilor aduse statului prin acțiunile judecătorilor și ale altor demnitari. Cu titlul „[Reforma justiției sperie magistrații](#)”, știrea a început cu afirmația „*Inițiativa ministrului Justiției de a-i responsabiliza financiar pe cei vinovați de condamnarea Moldovei la CEDO i-a supărat pe unii magistrați*”. Atât titlul, cât și fraza, induc în eroare consumatorul, întrucât din cele ce urmează nu rezultă că reforma îi sperie sau îi supără pe magistrați.

Ziarul Național și *Jurnal TV* au pus accent pe criticile adresate sistemului și pe opiniile exprimate de înșiși judecătorii și președinții de instanțe. *Ziarul Național* a titrat: „[Critici DURE la Adunarea generală a Judecătorilor. Ministrul Justiției anunță NOUTĂȚI în sistem](#)”, citându-i aici pe magistrata Tatiana Răducanu, care a vorbit despre imaginea proastă a justiției și și-a îndemnat colegii să nu cedeze eventualelor presiuni când judecă anumite dosare, și pe ministrul Cebotari, cu informații despre inovațiile pe care vrea să le introducă în administrarea judecătorească. La *Jurnal TV* a fost difuzată o știre cu o durată de circa cinci minute, plasată pe site cu titlul „[Săgeți în curtea justiției](#)”. Reporterii de la acest post au acordat mai mult spațiu intervențiilor verbale ale judecătorilor, incluzând în știre bucăți din discursurile a patru magistrați care au avut opinii critice la adresa Ministerului Justiției și a Consiliului Superior al Magistraturii, și care au vorbit despre corupția din sistem. Despre ministrul Justiției a fost anunțat doar că „atât ministrul Justiției, cât și mai mulți magistrați” l-au contrazis pe președintele CSM, care a spus că în 2015 calitatea actului justiției s-a îmbunătățit.

⁹ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-adunarea-general-a-judecatorilor-prestati-a-ministrului-justitiei-vs-vocea-neauzita-magistratilor/>

¹⁰ http://ijc.md/Publicatii/resurse/jurnalistica_grigoryan_ro.pdf

Reflectând un asemenea eveniment, la care au fost exprimate mai multe opinii relevante, jurnaliștii au avut sarcina să citeze sursele astfel, încât să fie respectat echilibrul de opinii și să prezinte cele întâmplate de o manieră cât mai apropiată de realitate. Informația însă a fost adusă publicului selectiv, în funcție de politica editorială a canalului media.

Subiectul 5. Manifestațiile din 2 martie de comemorare a celor căzuți în anul 1992 în războiul de pe Nistru¹¹

La 2 martie 2016 au avut loc mai multe evenimente de comemorare a celor care și-au pierdut viața în războiul de pe Nistru din anul 1992, inclusiv un miting cu participarea reprezentanților guvernării, desfășurat la Chișinău. Veteranii conflictului armat au depus flori și au mers în marș până la Memorialul de pe strada Pantelimon Halippa.

Jurnal TV a difuzat, în buletinul de la ora 19.00, o știre cu durata de circa șase minute, plasată ulterior pe site cu titlul „[Candu, huiduit de combatanți](#)”. Prima secvență video din știre cuprindea finalul discursului președintelui Parlamentului, Andrian Candu, și momentul în care participanții la miting au strigat „Rușine!”. În continuare, jurnaliștii au informat despre faptul că oficialii și veteranii au depus flori. A urmat un grupaj de vox-uri, în care participanții la războiul de Nistru spuneau că sunt nemulțumiți de nivelul lor de trai, iar unii dintre ei explicau de ce au reacționat astfel la discursul lui Candu., „*Conducerea țării s-a întors cu spatele la noi și nu ne mai stimează. Ne-au tăiat și înlesnirile, totul. Au uitat de noi. Au uitat să ne dea și apartamente, au uitat să ne dea și ajutoare...*”, a spus unul dintre participanți.

Reporterii nu i-au întrebat pe cei intervievați ce pensie au, ca telespectatorii să poată aprecia dacă aceasta este mică sau mare; ce înlesniri au fost anulate și când, pe timpul cărei guvernări. Opiniile veteranilor au fost prezentate astfel, încât au lăsat impresia că de anularea înlesnirilor și de pensiile mici se face responsabilă doar guvernarea actuală, care se află în funcție de puțin peste două luni. Pentru o informare corectă, jurnaliștii ar fi trebuit să pună pe post date oficiale despre mărimea pensiilor și a indemnizațiilor de care beneficiază veteranii și invalizii Războiului de pe Nistru, ceea ce corespunde [normei deontologice](#) care prevede verificarea informațiilor. În aceeași știre au fost incluse două inserturi video, cu durata totală de aproximativ un minut, în care doi dintre liderii Platformei „Demnitate și Adevăr”, Andrei Năstase și Alexandru Slusari, au criticat guvernarea și au făcut declarații politice.

Astfel, materialul jurnalistic a fost lipsit de echilibru, evenimentul propriu-zis fiind folosit pentru promovarea unor actori politici, respectiv denigrarea altora, a căror opinie nici nu a fost inclusă. Au predominat opiniile acuzatoare la adresa guvernării, iar sursele folosite au transmis informații ce nu au fost verificate de reporteri.

Publika TV a informat, pe parcursul zilei, despre evenimentele de comemorare, iar în [materialul](#) difuzat în ediția de știri de la ora 19.00 jurnaliștii au combinat acțiunile ce au avut loc în două localități - Cocieri, sat unde s-au dat lupte în 1992, și Chișinău. Reporterii au discutat cu trei veterani, care au povestit momente din timpul luptelor, dar nu s-au referit la viața lor actuală sau la situația din țară. La fel, reportajul a inclus un fragment din discursul lui Andrian Candu, iar imaginile au fost montate astfel, încât a fost **omisă** reacția celor care l-au ascultat. Căci, așa cum s-a văzut în alte surse media, veteranii au strigat „Rușine!”... Astfel, a fost reflectată doar o parte din fapte.

În cele două știri în care a reflectat subiectul, *Accenttv.md* [a anunțat](#) despre faptul că urmează să aibă loc un marș și s-a referit la [acțiunea de comemorare organizată de Partidul Socialiștilor \(PSRM\)](#)

¹¹ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-manifestatiile-din-2-martie-selectarea-faptelor-si-promovarea-politica/>

la podul de peste Nistru din localitatea Vadul-lui-Vodă. Jurnaliștii au informat, în prima propoziție, despre faptul că reprezentanții PSRM au depus flori pe pod, apoi au reprodus, în restul textului, declarațiile liderului Igor Dodon despre conflictul de pe Nistru și promisiunile acestuia în privința rezolvării conflictului transnistrean, prin federalizarea Republicii Moldova, în cazul în care socialiștii vor prelua guvernarea. La text au fost anexate poze și o secvență video cu declarațiile lui Igor Dodon. Din felul în care a fost reflectat evenimentul, putem deduce că autorii nu au urmărit să le ofere cititorilor o informație completă, ci s-au mulțumit cu o abordare unilaterală și selectivă. Mai mult, faptele au fost folosite drept prilej pentru promovarea politică a Partidul Socialiștilor și a liderului acestuia.

Subiectul 6. Protestele proprietarilor de autoturisme față de majorarea taxei de drum (29 și 30 martie 2016)¹²

La 29 și 30 martie 2016, mai multe media au informat că zeci de șoferi au blocat, cu mașinile, căile de acces către postul vamal Cahul-Oancea, fiind nemulțumiți de prevederea din politica bugetar-fiscală, aprobată de Guvern, privind majorarea taxei de drum pentru posesorii de automobile înmatriculate în străinătate. La protest au participat și deținători de automobile înregistrate în Republica Moldova, care au cerut să nu fie majorate accizele la carburanți și taxele pentru importul de mașini.

În emisiunea [Newsroom din 30 martie](#), de la **Publika TV**, acestui subiect i-au fost alocate zece minute, care au inclus o intervenție în direct a reporterului de pe teren, o știre și o discuție în studio cu unul dintre jurnaliștii postului. Cu toate acestea, din material a lipsit una dintre sursele obligatorii: șoferii care protestau. Jurnaliștii au relatat despre un eveniment, dar i-au omis pe inițiatorii și protagoniștii lui. În esență, subiectul se referă la un conflict dintre două părți - guvernarea și un grup de oameni. Argumentele uneia dintre părți au fost omise, iar cele ale adversarului - scoase în evidență. A avut loc, astfel, o **prezentare selectivă și unilaterală a informațiilor**. Or, potrivit [Codului Deontologic](#), jurnalistul este obligat să solicite opinia tuturor părților relevante pentru subiect. La fel, reporterii au omis să informeze despre faptul că un alt motiv al protestelor este mărirea taxei de import a automobilelor, iar despre revolta față de majorarea accizelor la carburanți s-a anunțat în treacăt, în intervenția în direct a jurnalistului de pe teren. Și discuția din studio, cu jurnalistul Aleksandr Barbov, a fost axată pe nemulțumirea proprietarilor de mașini înmatriculate în străinătate, fără să fie amintită însă și planificata majorare a accizelor la carburanți, care afectează toată populația. Invitatul a prezentat mai multe argumente în favoarea propunerilor Guvernului și a adus acuzații la adresa proprietarilor de automobile înmatriculate în străinătate. În consecință, în emisiunea *Newsroom*, protestul în cauză a fost prezentat de o manieră favorabilă doar uneia dintre părți - guvernarea.

Jurnal TV a oferit mai multe detalii despre protest, dar știrea a fost marcată de dezechilibru prin faptul că: singura sursă folosită au fost șoferii; reporterii nu au inclus în știre argumentele Ministerului Finanțelor privind introducerea majorărilor; nu a fost solicitată o reacție a autorităților la protest și la acuzațiile aduse de către participanți, una dintre care s-a referit la faptul că, „*majorând taxele, guvernarea încearcă să restituie miliardul furat din sistemul bancar*”. Pe post de reacție a fost inclusă o frază de background, în care se spunea că zilele trecute „*ministrul Finanțelor, Octavian Armașu, a declarat că autoritățile încearcă să găsească soluții în acest caz, dar a dat de înțeles că NU se va renunța la majorarea vinișetii*”.

Subiectul 7. Protestul organizat de Partidul Platforma „Demnitate și Adevăr” la 24 aprilie¹³

¹² Studiu de caz, <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-nemulțumirea-proprietarilor-de-autoturisme-fata-de-majorarea-taxei-de-drum-protest-fara-protestatari/>

¹³ Studiu de caz, <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-protestul-din-24-aprilie-de-la-chisinau-manipulare-si-dezinformare-en-gros/>

În duminica de 24 aprilie 2016, la Chișinău a avut loc o acțiune de protest, organizată de Platforma „Demnitate și Adevăr”, la care s-a cerut inclusiv desfășurarea alegerilor parlamentare anticipate în aceeași zi cu scrutinul prezidențial din 30 octombrie a.c.. Manifestația a început în Piața Marii Adunări Naționale, după care protestatarii au înconjurat clădirea Guvernului. Apoi, ei au mers în marș la domiciliul democratului Vlad Plahotniuc de pe str. Bulgară și la sediul Companiei GBC, care aparține acestuia, de pe bd. Cantemir. În ambele locuri între manifestanți și polițiștii care formau cordoane de protecție au avut loc ciocniri, cineva din mulțime aruncând în apărătorii ordinii publice cu ouă și cu pietre. A doua zi, ministrul de Interne a anunțat că a fost deschis un dosar penal pentru dezordine în masă și că 17 polițiști au fost răniți.

În [stirea difuzată în seara de 24 aprilie](#) de **Publika TV** pot fi distinse elemente de **tăinuire a faptelor, amestec dintre adevăr și minciună, și prezentare selectivă a faptelor**. Exemplu din text: „După câteva minute, protestatarii au rupt cordonul de poliție de lângă sediul Procuraturii Municipale de pe strada Bulgară”. De fapt, manifestanții au mers la strada Bulgară pentru a picheta blocul în care locuiește Vladimir Plahotniuc. Tot din această cauză acolo se afla cordonul de polițiști și nu, așa cum se lasă să se înțeleagă din știre, pentru a proteja sediul Procuraturii Municipale. Jurnaliștii **au tăinuit** motivul pentru care coloana de manifestanți s-a aflat anume în acel loc. Faptul că informația cu pricina a fost omisă din știre a putut induce consumatorul în eroare, creându-i impresia că mulțimea scăpată de sub control devastează tot ce îi stă în cale și atacă polițiștii. Încă un exemplu: „Un alt grup de protestatari a mers spre o clădire de birouri, a rupt cordonul de poliție, a aruncat cu pietre și a încercat să răstoarne un autobuz”. Clădirea de birouri nu este un obiect spre care manifestanții s-au îndreptat întâmplător - acolo se află sediul Companiei „Global Business Center”, ce aparține politicianului și omului de afaceri Vladimir Plahotniuc, pe care manifestanții îl acuză că ar fi acaparat statul. La fel, a fost tăinuit faptul că în tot acest timp liderii protestelor au chemat mulțimea la calm, la stoparea actelor de violență și vorbeau despre riscul existenței unor provocatori. Din știrile **Publika TV** au lipsit și alte informații relevante despre protest, cum ar fi aprobarea unei rezoluții, revendicările formulate de protestatari, acuzațiile aduse guvernării etc. Astfel, consumatorul nu a aflat decât informații selective despre eveniment.

În majoritatea [știrilor](#) despre protest, difuzate în prima parte a zilei de 24 aprilie de către **Publika TV** și **Publika.md**, a fost repetată fraza „*Experții califică această manifestare ca fiind o acțiune de lansare în campania electorală a Partidului DA, în spatele căruia ar sta oligarhii Victor și Viorel Țopa*”. Cu toate acestea, nu a fost citat niciun expert concret care să formuleze ideea în cauză. Astfel, s-a încercat deturnarea atenției de la revendicările protestatarilor și, totodată, acreditarea ideii că are loc o acțiune electorală. Într-o altă știre de la **Publika** a fost operată o **citare inexactă**, urmare a căreia mesajul inițial a fost denaturat: „[Observatori CReDO: protestele din centrul capitalei au fost acte de huliganism și în formă gravă](#)”. Președintele Centrului de Resurse pentru Drepturile Omului, Sergiu Ostaf, a enumerat, într-o postare pe Facebook, concluziile preliminare ale observatorilor CREDO privind desfășurarea protestului și a spus că aruncarea cu pietre în polițiști, acțiune ce s-a produs pe strada Bulgară și pe bd. Cantemir, poate fi calificată ca „huliganism în formă gravă”. Jurnaliștii au scos din context calificativul „huliganism în forma gravă” și, folosindu-l în titlu, l-au extins asupra întregii manifestații. Or, în Piața Marii Adunări Naționale protestul nu a fost marcat de niciun act de violență. Acest procedeu, de manipulare prin titlu, este recunoscut de [specialiști](#) drept unul dintre cele mai răspândite, în special, în mediul online, unde o mare parte dintre consumatori citește și reține doar titlurile. De o manieră similară, adică defectuoasă, [a fost citat](#) și un angajat al Delegației Uniunii Europene la Chișinău, care a vrut să rămână anonim și care a discutat cu un reporter de la [Newsmaker.md](#), de unde a fost preluat de **Publika**.

Novostipmr.com, făcând trimitere la *RIA Novosti*, a informat doar despre motivul protestului și despre faptul că manifestanții au înconjurat clădirea Guvernului. Restul faptelor - pichetarea celor două imobile și ciocnirile cu poliția - **au fost omise**.

În unele știri de la *Sputnik.md*, difuzate la 24 aprilie, **faptele au fost comentate și au fost emise judecăți de valoare**, textele vădind opinia autorilor. Exemplu: în știrea [„Organizatorii protestelor își pregătesc alibiul”](#) se afirmă: „Un canal TV, apropiat Platformei „Demnitate și Adevăr”, pregătește terenul pentru ca organizatorii protestului de duminică să iasă basma curată în cazul în care manifestația va degenera în violențe”. Prezența opiniei reporterului în știre este contrară [Codului Deontologic](#), care obligă jurnaliștii să prezinte faptele neutru, fără aprecieri.

În știrea de la *Jurnal TV* [„Un nou protest de angajare în capitală”](#), unul dintre liderii Platformei DA l-a numit, de la tribună, pe președintele Curții Supreme de Justiție, Mihai Poalelungi, „cel mai corupt judecător din Republica Moldova”, fără ca celui vizat să-i fie cerută o reacție. Atât [Publika TV](#), cât și [Jurnal TV](#), au folosit eticheta „oligarh” în toate știrile în care au fost pomeniți, respectiv, politicianul și omul de afaceri Vlad Plahotniuc, proprietar al acestui post, și omul de afaceri Victor Țopa, proprietarul postului *Jurnal TV*, care în prezent se află în Germania. **Etichetarea** are drept scop diminuarea credibilității și slăbirea autorității persoanei vizate, iar ca efect, poate dezvolta clișee de vorbire, iar ulterior, de gândire.

De asemenea, la *Jurnal TV* au fost identificate elemente de **manipulare emoțională prin folosirea muzicii și versurilor**. În ediția de știri de la ora 19.00 din 24 aprilie de la acest post a fost difuzat un [fragment video](#) care a avut rol de generic înainte și după blocul de știri despre protestele din duminica de 24 aprilie. Aici, pe fundalul imaginilor cu mulțimea adunată în Piața Marii Adunări Naționale, a răsunat „Cântecul zorilor” pe versurile lui Alexei Mateevici, piesă cu un pronunțat mesaj de chemare la revoltă. Muzica și versurile sunt recunoscute ca mijloace de generare a emoțiilor și de manipulare emoțională a publicului. Folosirea acestui procedeu este acceptată în cazul filmelor, al emisiunilor de divertisment, al documentarelor, însă nu în jurnalele de știri. În acest caz postul **Jurnal TV** s-a substituit organizatorilor protestelor și a devenit una dintre tribunele de la care oamenii au fost chemați la manifestație.

Aceeași [ediție de știri de la Jurnal TV](#), de la ora 19.00, a fost marcată de o altă tehnică de manipulare, cu elemente de propagandă - **exacerbarea faptelor**. Aceasta presupune accentuarea nejustificată, intensificarea artificială a amplitudinii faptelor și exagerarea sentimentelor cu scopul de a promova anumite mesaje sau a discredita persoane sau grupuri. În cadrul acestui program, știrilor despre protestul desfășurat la Chișinău le-au fost alocate 45 de minute din totalitatea celor 49, cât a durat emisiunea. Astfel, vorbitorii de la tribună și simpatizații lor din mulțime au beneficiat de spațiu extins în Jurnal, chiar dacă mulți dintre ei au exprimat unele și aceleași idei.

Subiectul 8. Examinarea în instanță a dosarului penal deschis pe numele lui Vlad Filat¹⁴

În luna aprilie 2016 au avut loc câteva runde de audiere, în instanța de judecată, a martorilor în dosarul penal pentru trafic de influență și corupere pasivă, deschis pe numele ex-premierului Vlad Filat. Fiind un subiect de interes public major - este pentru prima dată când, în Republica Moldova, un fost prim-ministru ajunge pe banca acuzaților - ședințele, chiar dacă s-au ținut cu ușile închise, au fost urmărite de presă.

La *Publika TV* și pe *Publika.md*, unele știri la acest subiect au fost făcute dintr-o singură sursă - procurorul de caz -, fără ca afirmațiile acesteia să fie verificate și fără ca să fie dată reacția avocatului. Exemplu este știrea [„Noi martori au fost audiați în dosarul lui Vlad Filat: „S-a confirmat totalmente obiectul învinuirilor”](#)”, din 9 aprilie. În text se spune că au fost audiați Iurie Leancă, Victor Bodiu, Veaceslav Ioniță și Victor Barbăneagră, și că procurorul a declarat: „S-a confirmat **totalmente obiectul învinuirilor lui Vlad Filat** ca urmare a declarațiilor martorilor, îndeosebi

¹⁴ <http://mediacritica.md/studiu-de-caz-examinarea-instanta-dosarului-penal-deschis-pe-numele-lui-vlad-filat-putine-surse-si-mult-dat-cu-parerea/>

influențele pe care le-a avut față de aceste persoane care dețineau funcții de demnitate publică în perioada 2013, când a avut loc emisiia suplimentară de acțiuni la Banca de Economii". Alte surse nu sunt prezente în știre. Jurnaliștii nu au făcut niciun efort de a verifica sau proba cele spuse de procuror, prin interviuarea persoanelor despre care se vorbește, adică a martorilor, unii dintre care au făcut declarații de presă chiar la ieșirea din ședință. Din această **omisiune** putem deduce că reporterii au dorit să transmită un singur punct de vedere - cel al acușării - și au omis intenționat să intervieveze sursele directe și partea adversă. **Faptele au fost prezentate unilateral**, ceea ce constituie o încălcare a pct. 2.2, cap. II din Codul Deontologic al Jurnalistului, care prevede că „*Jurnalistul solicită opinia tuturor părților relevante pentru subiect*”.

Tot la 15 aprilie **Deschide.md** a publicat o știre¹⁵ cu titlul „[Exclusiv. Lista martorilor în care pune speranța Vlad Filat](#)”, în care este reprodusă o listă de 18 persoane despre care se afirmă că sunt martorii apărării, ale căror nume ar fi fost divulgate de către surse anonime. Nici **Deschide.md** și nici instituțiile media care au preluat știrea în cauză - [Publika.md](#), [Accenttv.md](#), [Bloknot-moldova.md](#), de unde a fost preluată de [Rtr.md](#) - nu au făcut eforturi de a verifica informația sau de a cere reacția avocatului.

Tot dintr-o sursă anonimă, prezentată ca „o sursă sigură”, a fost publicată pe **Rtr.md** știrea „[Sursă: Administratorul paginii de Facebook a lui Filat- Angela Gonța](#)”. Fiind o preluare de pe **Sputnik.md**, în text este citată procurorul Adriana Bețișor, care spune că oamenii legii au identificat administratorul contului de Facebook al lui Filat, însă nu îi divulgă numele. Sursa anonimă care spune că acest administrator este soția politicianului, Angela Gonța, completează, astfel, spusele procurorului. Ținem să menționăm, că folosirea de surse anonime nu este o practică din jurnalismul de calitate, ci servește, de multe ori, la răspândirea unor informații false¹⁶. Utilizarea informației din surse anonime este acceptată doar în anumite condiții și, obligatoriu, cu verificarea din alte surse independente.

Pe 19 aprilie, când a avut loc o nouă ședință de judecată în dosarul lui Vlad Filat, **Publika TV** a transmis o știre, plasată pe site cu titlul „[Pușcărie sau hotel de lux? Condițiile în care își așteaptă sentința Vlad Filat](#)”. Pe baza unei imagini preluate de pe portalul **Today.md**, a fost descrisă celula în care este deținut fostul prim-ministru, aceasta fiind comparată cu un hotel: „*Vlad Filat își duce traiul singur în cameră în Penitenciarul 13, iar condițiile în care își așteaptă sentința seamănă mai degrabă cu cele dintr-un hotel, decât din pușcărie*”. Apoi a fost citat, cu o scurtă declarație, avocatul acuzatului, care a spus că pe moment acesta locuiește singur în celulă, și s-a amintit în treacăt că în acea zi a avut loc o nouă ședință în respectivul dosar.

Despre faptul că, în acea zi, deputații din fracțiunea PLDM au încercat încă o dată, după alte tentative de acest gen, să depună garanție pentru eliberarea lui Vlad Filat, însă instanța le-a respins cererea, consumatorii au aflat din [alte media](#). **Omisiunea acestei informații, schimbarea accentelor** știrii de la încercarea colegilor (care insistă pe inoportunitatea arestului) de a-l elibera la prezentarea condițiilor de detenție ca fiind de lux oferă publicului o realitate distorsionată. Consumatorul poate să rămână cu impresia că lui Vlad Filat îi sunt asigurate condiții preferențiale în penitenciar.

La 21 aprilie, când judecătorii au prelungit cu 30 de zile mandatul de arest al lui Vlad Filat, pe **Publika.md** a apărut știrea „[Dosarul Vlad Filat: martorii aleși de apărare nu se grăbesc să îi sară în ajutor fostului premier](#)”. Dincolo de faptul că informația a fost prezentată, din nou, dintr-o singură sursă - procurorul -, reporterii au pomenit doar în treacăt despre adevărata noutate - prelungirea

¹⁵ <http://deschide.md/ro/news/politic/26398/EXCLUSIV--Lista-martorilor-în-care-pune-speranța-Vlad-Filat.htm>

¹⁶ Studiu de caz. Stimularea gândirii critice a jurnaliștilor.

http://www2.cji.ro/userfiles/file/Gandirea_critica/2_%20Scandalul%20Monica%20Macovei%20la%20Costi_nesti.pdf

arestului cu încă o lună - și au pus accent pe o informație pe care o difuzaseră și anterior (despre faptul că apărarea ar avea probleme cu invitarea martorilor). Acest lucru poate fi înțeles drept o **omisiune și o repetare cu scop manipulator**. S-a încercat, astfel, distragerea atenției de la aceea că, în pofida solicitărilor apărării și colegilor de partid, Vlad Filat rămâne în arest și, în același timp, acreditarea ideii că acuzatul nu are cu ce se apăra, întrucât martorii săi nu vor să depună declarații.

Unele știri despre procesul lui Vlad Filat, plasate pe *Publika.md* și *Sputnik.md*, au fost însoțite de fotografii în care fostul premier era surprins cu diverse grimase ce pot fi interpretate ca exprimând [confuzie](#), [nemulțumire](#), [incomoditate](#) sau în [ipostaze inestetice](#). În jurnalism, imaginile - video sau foto - sunt folosite ca mărturie de la fața locului, pentru a da credibilitate informației și pentru a ajuta cititorul să înțeleagă mai bine mesajul. Atunci când nu dispun de imagini de la eveniment, jurnaliștii pot folosi fotografii sau video de arhivă, dar care au legătură cu subiectul despre care se relatează. În cazurile descrise mai sus, deși exista posibilitatea plasării unor fotografii sau capturi video făcute înainte sau după ședințele de judecată, jurnaliștii au ales să alăture textelor poze vechi cu Vlad Filat, unele din Parlament, care nu transmit niciun mesaj legat de subiect, în schimb, îl arată într-o lumină nefavorabilă.

În una din știrile referitoare la acest subiect, difuzate de *Ziarulnational.md* la 13 aprilie - [„Ședințele de judecată în dosarul Filat ar putea fi publice. În instanță vor veni martorii apărării”](#) - omul de afaceri Ilan Șor este prezentat drept „controversatul Ilan Șor”. Aplicarea etichetelor, în special, în știri este o practică neconformă cu normele deontologice. Specialiștii în comunicare includ etichetarea în rândul tehnicilor de manipulare informațională, argumentând că aceasta contribuie la crearea unor clișee verbale care, la rândul lor, atrag după sine crearea unor clișee de gândire¹⁷.

CONCLUZII

- O parte din instituțiile media monitorizate au reflectat evenimentele ce au făcut obiectul acestui studiu cu abateri de la Codul Deontologic al Jurnalistului, și anume: au transmis informații dintr-o singură sursă, au exagerat faptele, au prezentat informație comentată, au folosit etichetări, în detrimentul informării echilibrate și a pluralismului de opinii. Cazuri de încălcare a normelor deontologice și de folosire a tehnicilor de manipulare informațională au fost constatate, în special, la relatarea evenimentelor interne cu încărcătură politică majoră și a subiectelor de politică externă referitoare la situații de conflict.
- Elemente de manipulare informațională și propagandă au fost constatate în știrile **Publika TV, RTR, REN TV, Jurnal TV, Sputnik.md, Accenttv.md**.
- În subiectele ce aveau legătură cu domeniul politic, o parte dintre instituțiile monitorizate au favorizat unii actori politici și i-au defavorizat, prin text și imagini, pe alții, prezentând astfel distorsionat faptele.
- Instituțiile care difuzează conținut în limba rusă au prezentat evenimentele din Rusia, Ucraina și Siria într-o lumină exclusiv favorabilă Federației Rusiei (prin selectarea subiectelor, formularea textului, combinarea imaginilor, construcția subiectelor, titluri), fără să asigure o informare completă și echidistantă.

¹⁷ Bogdan Ficeac, Tehnici de manipulare, <http://www.docfoc.com/bogdan-ficeac-tehnici-de-manipulare-5654bd36deb8d>

RECOMANDĂRI

- La realizarea știrilor și construirea edițiilor de știri, în ansamblu, instituțiile media ar trebui să se conducă exclusiv de normele Codului Deontologic și de standardele de calitate în jurnalism, pentru a reflecta corect realitatea și a oferi publicului o informație obiectivă, echidistantă și clară.
- Jurnaliștii ar trebui să abandoneze practicile de prezentare unilaterală a faptelor, de folosire a surselor anonime fără verificarea informațiilor, de comentare a informațiilor, dacă acestea nu sunt incluse în emisiuni sau rubrici de opinii.
- Editorii și redactorii care preiau și retransmit știri de la alte posturi ar trebui să completeze informația difuzată și să o verifice din surse independente, în cazul în care aceste știri nu sunt complete sau provin din surse anonime.
- Instituțiile media ar trebui să selecteze subiectele în funcție de interesul public și nu de alte criterii, cum ar fi interesele politice sau de altă natură ale proprietarilor trusturilor de presă.
- Instituțiile media nu ar trebui să se substituie grupurilor politice, atunci când acestea critică starea de lucruri din stat și îndeamnă oamenii la manifestații sau revolte. Jurnaliștii au misiunea să relateze faptele echidistant și neutru.
- Proprietarii și conducătorii instituțiilor media ar trebui să se abțină de la transformarea mijloacelor de informare în masă în instrumente de propagandă și manipulare a opiniei publice.
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului ar trebui să monitorizeze modul în care radiodifuzorii asigură pluralismul de opinie și respectă legislația autohtonă, dar și normele europene în domeniul audiovizualului cu privire la informarea corectă, obiectivă și pluralistă, și să se autosesizeze în caz de necesitate.
- Consumatorilor de presă li se recomandă să se informeze din mai multe surse media pentru a evita riscul de a primi o informație eronată și manipuloare.

Raportul a fost realizat de experta media, Viorica Zaharia